

Bijlage VWO
2021

tijdvak 3

geschiedenis

Bronnenboekje

bron 1

Een grafsteen uit de tweede eeuw na Christus, die is gevonden bij een Romeins fort in Groot-Brittannië:

Vertaling van het onderschrift:

In het Latijn: Aan de zielen van de gestorvenen. Barates uit Palmyra¹⁾ [heeft deze steen geplaatst] voor zijn vrijgelatene en echtgenote Regina, afkomstig uit het volk der Catuvellauni²⁾. Ze werd 30 jaar.

In het Palmyreens: Regina, de vrijgelatene van Barates, helaas!

noot 1 Palmyra lag in het oosten van het Romeinse Rijk (het huidige Syrië).

noot 2 De Catuvellauni waren een Keltische stam in het zuidoosten van de Romeinse provincie Britannia.

De middeleeuwen

bron 2

In 1227 schrijft Jaime I, koning van Aragon (in huidig Spanje):

Laat het bekend zijn dat ik (...) mij bewust ben van de trouw en diensten die de trouwe burgers van Barcelona mij hebben geschonken en nog steeds schenken. Om uw rijkdom te doen stijgen verlenen wij dit verdrag aan (...) de stad Barcelona, namelijk dat elk schip of vaartuig dat over zee aankomt uit Alexandrië¹⁾ of uit Egypte of daarheen wil varen vanuit Barcelona geen koopwaar of lading mag meenemen of daarheen mag brengen als een Barcelonees schip deze koopwaar of lading wil vervoeren. En als iemand van plan is een lading of koopwaar naar deze plaatsen te sturen dan moet hij dat doen met een vaartuig uit Barcelona.

noot 1 stad in Noord-Afrika

Vroegmoderne tijd

bron 3

De Nederlandse geleerde Hadrianus Junius schrijft in 1567 aan een bestuurder in Dordrecht over zijn onderzoek naar de geschiedenis van het gewest Holland:

Niet zo lang geleden heb ik de taak van geschiedschrijver op mij genomen en nu ben ik geheel gericht op het verzamelen van materiaal om onze voorraad op te bouwen. Ik heb me namelijk voorgenomen, alvorens iets van de geschiedenis aan te roeren, eerst heel Holland te beschrijven en bij wijze van spreken ook in haar eigen kleuren te schilderen, op basis van geschriften van de klassieke schrijvers, vervolgens ook de steden afzonderlijk, onder welke Dordrecht de eerste plaats inneemt. Ik heb derhalve besloten volgende zomer door Holland te reizen om kennis te nemen van de loop van de grenzen, en van al wat de steden betreffende hun oorsprong in hun archieven herbergen dat kan bijdragen tot onze kennis.

bron 4

Een ooggetuige beschrijft het optreden van Spaanse soldaten in de stad Antwerpen in 1576:

Als het gaat om personen en nationaliteiten, spaarden ze vriend noch vijand, geen Portugees en geen Turk. Als het gaat om beroep of geloofsovertuiging, dan moesten de Jezuïeten¹⁾ net zo goed hun geld afgeven als alle andere religieuze instellingen hun geld en edelmetaal en verder alles van waarde wat zich liet wegdragen. De rijken werden geplunderd om wat ze hadden; de armen werden opgehangen omdat ze niets hadden.

noot 1 Jezuïeten zijn de leden van de Sociëteit van Jezus, een katholieke orde.

bron 5

Alonso Vázquez vecht in dienst van het Spaanse leger tussen 1577 en 1592 in de Nederlanden. Hij schrijft over de Nederlanders in een kroniek:

Aan tafel, bij feestmalen, zijn de mannen en vrouwen zo geplaatst, dat er naast elke vrouw een man zit. Zij zitten dan arm in arm met het gevulde glas in de hand, en drinken en zoenen, zonder eerst de lippen af te drogen en zonder zich te bekommeren dat iemand andermans vrouw kust. Deze tafelkus noemt men 'de Hugenoot'¹⁾. Vele van dergelijke dronken worden er uitgebracht, die men slechts heeft verzonnen om een reden tot drinken te hebben; daarmee verdoen zij vrijwel de hele dag.

noot 1 De naam die in Frankrijk aan de calvinisten werd gegeven.

bron 6

In 1689 publiceert John Locke 'Twee verhandelingen over het staatsbestuur'. Hierin staat:

De reden waarom mensen toetreden tot de samenleving is het behoud van hun eigendom; en het doel waarom zij een wetgevende macht kiezen en bevoegdheid verlenen is dat er wetten gemaakt en regels gesteld zullen worden als wachten en bolwerken voor de eigendommen van alle leden van de samenleving, om de macht te beperken en de heerschappij te matigen van ieder onderdeel en lid van de samenleving. (...) Wanneer de wetgevers dan ook proberen het volk zijn eigendom te ontnemen en dat te vernietigen en het tot slavernij te brengen, onderworpen aan willekeurige macht, brengen zij zichzelf in staat van oorlog met het volk, dat daarop ontslagen is van alle verdere gehoorzaamheid.

Moderne tijd

bron 7

In november 1873 schrijft advocaat Victor de Stuers in het tijdschrift *De Gids* over de afbraak van de oude stadspoorten in een aantal Nederlandse steden:

In de middeleeuwen was het belangrijk om de toegangen tot een stad zo veel mogelijk te versperren; maar tegenwoordig heeft het toegenomen verkeer op vele punten het verruimen van de toegangen nodig gemaakt. Maar daaruit volgt volstrekt niet dat men zonder meer al onze oude poortgebouwen zou moeten opruimen. (...) In andere landen daarentegen probeert men meestal het oude te bewaren en het nieuwe daarmee in harmonie te brengen. Als voorbeeld wijs ik op de spoorweg die van Keulen tot Mainz over een zeer smalle strook grond loopt en toch geen enkel monument op zijn weg vernielde. (...) Vergeten wij niet, dat behalve Italië, geen ander land in de 16e-18e eeuw op het gebied der kunst zoveel heeft voortgebracht als Nederland, en dat wij, wat roemrijke rol in de geschiedenis betreft, voor niemand hoeven te wijken.

bron 8

Bij de tewaterlating van het slagschip *SMS Wittelsbach* op 3 juli 1900 zegt de Duitse keizer Wilhelm II:

De oceaan leert ons dat op haar golven en op haar verste kusten er geen belangrijke beslissing meer genomen kan worden zonder Duitsland en zonder de Duitse keizer. Ik geloof niet dat wij dertig jaar geleden hebben moeten bloeden en hebben overwonnen, om ons uit te laten sluiten van belangrijke buitenlandse aangelegenheden. (...) Ik ben niet bereid dit te laten gebeuren. Het is mijn plicht en voorrecht om dit, indien nodig met extreme middelen, te voorkomen.

bron 9

Op 26 januari 1919 houdt Heinrich Laufenberg een redevoering ter herdenking van de bij de Spartakus-opstand vermoorde communistische leider Karl Liebknecht:

Er bestaat slechts één weg, en dat is de weg naar het socialisme. Er is op deze weg slechts één middel voorhanden, en dat is het beheer van de industrie door de arbeidersklasse zelf. En uit de oerbodem van de revolutie is het wapen van de arbeidersklasse ontsproten: de arbeidersraden! (...) Het radensysteem is nog niet het socialisme, maar het is de weg en het middel ernaartoe. Het is de uit de revolutie zelf voortgekomen vorm van arbeidersdemocratie, en deze arbeidersdemocratie is volstrekt tegengesteld aan de politieke democratie van de burgerlijke samenleving.

bron 10

In de Duitse *Nationalzeitung* verschijnt in 1936 een verslag van een 'grenslandreis' waarbij deze foto wordt afgedrukt:

Onderschrift (in vertaling):

"De grenspalen in het oosten herinneren de jeugd aan het onrecht."

Toelichting:

Op de grenspaal staat "Versailles 28.6.1919".

De grenspaal staat bij de Duitse grens met Polen.

bron 11

Hieronder staan vier fragmenten uit Nederlandse kranten uit de periode 1947-1989, in chronologische volgorde, van vroeger naar later:

fragment 1

[de Russische krant] *Pravda* concludeert, dat de heersende kringen in Amerika hun economische problemen trachten op te lossen door een enorme uitbreiding van de Amerikaanse export naar nieuwe markten en door een versterking van hun heerschappij over de oude markten.

fragment 2

Tien mannen en vrouwen, die in Hollywood werkten, hetzij als regisseurs, hetzij als schrijvers van draaiboeken, zijn thans wegens 'belediging van het gerecht' achter de tralies gezet. Hun belediging van het hof bestond daarin, dat zij het on-Amerikaanse comité weigerden te vertellen of zij communisten waren.

fragment 3

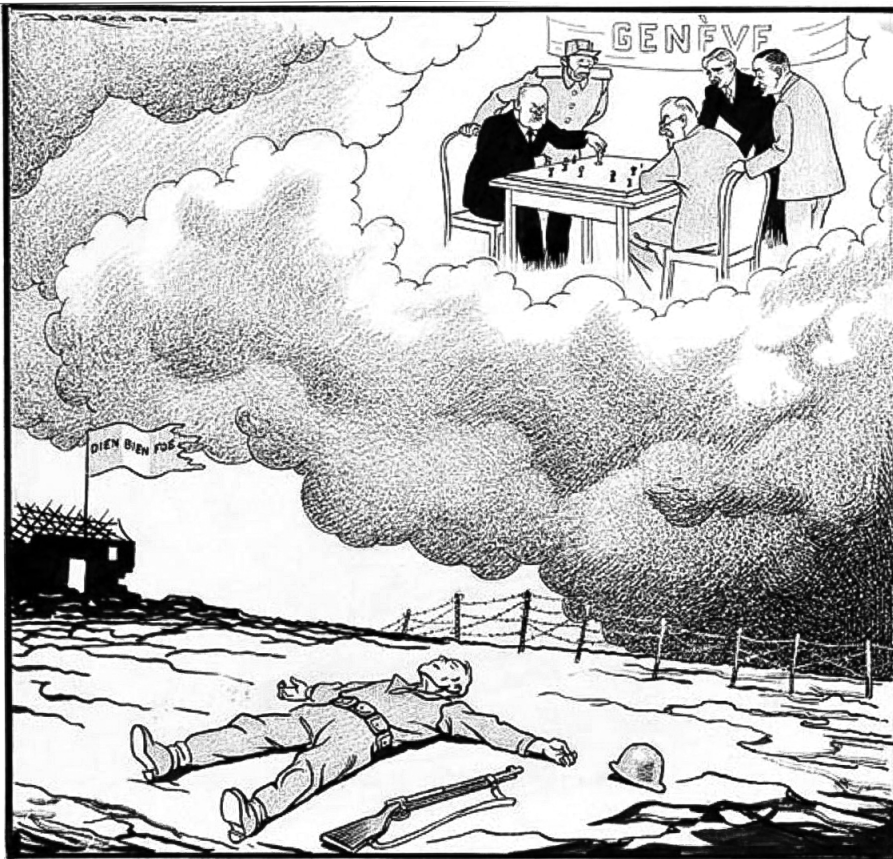
Er kwamen in de nachtelijke uren grote blijken van solidariteit binnen. Tientallen arbeiders kwamen in Amsterdam naar het krantengebouw om hun eigendom te beschermen. Ruim duizend gulden werd reeds geschonken uit solidariteit met partij en krant.

fragment 4

Bij de West-Duitse opvangkampen hebben zich gisteren zo'n vijfhonderd vluchtelingen uit de DDR gemeld. Ze kwamen uit Hongarije, waar zij een unieke kans kregen om met elkaar de grens naar Oostenrijk over te steken. De DDR-burgers hadden in Boedapest [hoofdstad van Hongarije] een West-Duits paspoort gekregen.

bron 12

Op 1 mei 1954 verschijnt in het socialistische weekblad *Vrij Nederland* onderstaande prent van de tekenaar Jordaan met de titel *Het schaakspel en de pion*:

Opschrift vlag: Dien Bien Phu

De personen bovenaan stellen onderhandelaars in Genève voor.

bron 13

Een Italiaanse poster uit 1957:

Tekst boven: Europa verenigd voor de vooruitgang en voor de vrede.

Tekst midden: Eindelijk zijn de grenzen in Europa vervaagd en zal er een enkele gemeenschap zijn met een vrije doorgang voor zowel personen, als voor goederen en vooral voor werk.

Tekst onder: Rome, 25 maart 1957. Ondertekening van de verdragen van de gemeenschappelijke markt en de Euratom.

Toelichting:

Onder de vrouwen staan de namen Luxemburg, België, Frankrijk, Italië, Duitsland en Nederland.